

ODLARMÖTE 2023-12-20

Med anledning av olyckan på Örtofta

Den 18 november inträffade en explosion på sockerbruket i Örtofta. Med anledning av detta bjöd Betodlarna in till Odlarmöte på Scandic Star i Lund onsdagen den 20 december 2023. På mötet berättade Nordic Sugar om vad som hänt på sockerbruket och hur de såg på resterande del av kampanjen. Betodlarna presenterade sitt arbete så här långt och det gavs möjlighet att ställa frågor. Utöver odlare fanns även representanter från LRF Skåne, Region Skåne samt NBR på plats. Dokumentet är ett referat av vad som togs upp under mötet.

BETODLARNAS ARBETE

Engagemanget har varit mycket stort i föreningen sedan olyckan på Örtofta inträffade. Betodlarna tackade för det engagemang och den kreativitet som medlemmarna visat för föreningen, odlarkollektivet och betgrödan den senaste månaden.

Styrelsen har arbetat med frågan utifrån respektive ansvarsområde. Kontakten med Nordic Sugar har varit tät sedan kort efter olyckan både direkt med ledningen och via den arbetsgrupp som inrättats. Betodlarnas arbetsgrupp består av Lars Bäcksted, Lars Falck, Axel Lundberg och Ida Lindell. Denna har träffat Nordic Sugar regelbundet för att hantera de konsekvenser som uppstår för odlarna till följd av explosionen på Örtofta. I huvuddrag kan de frågor Betodlarna driver sammanfattas under följande punkter

- Odlarekonomi
 - o Kort: "Förskottsbetalning för betor som borde varit levererade"
 - o Längre: "Odlare ska kompenseras för konsekvenser till följd av explosionen"
- Information
 - o Praktiska råd
 - o Förutsättningar för resten av kampanjen
- Tillgång på material för täckning och frostskydd

Initialt låg tyngdpunkten kring tillgången på täckmaterial och odlarnas likviditet i det korta perspektivet. De senaste veckorna har fokus istället legat på att få så mycket förutsättningar som möjligt klara för hur betmaterial ska hanteras resterande kampanj. Konkret sammanfattades Betodlarnas fokus i nuläget under tre punkter

- Ej skördade betor
 - o Betor i marken ska i den mån de är leveransdugliga levereras in till Örtofta.
 - o Betor i marken som ej kommer vara leveransdugliga skall ersättas för att underlätta fabrikskapacitet och lindra de ekonomiska effekterna för den enskilda odlaren.
- Internförsäkringen
 - o Alla betor som är upptagna och inlagrade i enlighet med kraven för internförsäkring ska vara skyddade av internförsäkring eller annan ersättningsmodell.
- Förskottsbetalningar
 - o Samma förfarande i december och januari som vid planerade novemberleveranser vid tillfället för explosionen

Under mötet annonserades att man kommer ge samma möjlighet till förskottsbetalning för betor som vid explosionen hade leveransdag planerad under december. Berörda odlare kommer framöver få möjlighet att ta ställning till detta på Mina sidor.

Till mötet fanns ännu inte några fler besked att ge, men Betodlarna och Nordic Sugar förmedlade att man är mycket nära att kunna presentera en del besked på hur betmaterial hanteras och eventuellt ersätts.

Betodlarnas ambitioner med att hitta ersättningsmodeller är att dessa ska täcka komplikationer som uppstått på grund av explosionen på Örtofta. Den normala odlarrisken hanteras i Branschavtal och Leveranskontrakt. Odlare har dock påverkats på många olika sätt, bland annat beroende på leveransplan. Det besvärliga vädret med först blöt höst och sedan osedvanlig tidig och sträng kyla har spätt på variationer och konsekvenser ytterligare. Det kommer bli svårt att hitta modeller som tar hänsyn till varje enskilt fall. Ambitionen är att hitta breda lösningar med viss anpassning efter förutsättningarna.

EXPLOSIONEN DEN 18 NOVEMBER

Ett antal händelser utgjorde grunden för att olyckan som skedde kunde ske. Händelseförloppet inleddes i samband med det snabbstopp av fabriken som krävdes den 17 november. Kombinationen av händelser som gick fel fick den olyckliga följden att en så kallad Strecker-reaktion utlöstes. Strecker-reaktionen är en kemisk reaktion med mycket snabbt händelseförlopp som avger värme vilket fick till följd att en kokpanna exploderade. Inga personer skadades men olycka innebar stora skador på byggnader och utrustning, dock inom ett relativt koncentrerat område. Den direkta följden av olyckan blev att fabriken inte kunde fortsätta processa betor och därmed avstannade även massproduktionen. Sockerleveranser till kunder kunde fortsätta efter mindre störningar.

Under första veckan efter explosionen fick Nordic Sugar inte tillgång till olycksplatsen, på grund av avspärningar, och kunde därmed initialt inte göra en total bedömning av skadeläget. Krishanteringen inom organisationens alla delar sattes däremot igång omgående. I fall av kris och beredskap är det nätverk som finns inom Nordzucker-koncernen viktigt. Det bidrar med bland annat med kompetens, reservdelar och möjlighet till extern processkapacitet. Detta har varit en stor tillgång för att kunna återstarta Örtofta efter drygt 20 dagar.

Under mötet ställdes flera frågor om säkerhets- och riskhanteringsarbetet på Örtofta. Nordic Sugar förklarade att det fanns goda rutiner, riskbedömningar och säkerhetssystem i fabriken. Grundorsaksanalysen visade ett händelseförlopp under ca ett dygn som ledde fram till att skapa förutsättningar för en Strecker-reaktion, det var alltså inte en enskild händelse. Analysen visar också ett antal åtgärder som kan vidtas för att undvika att detta kan ske igen och dessa åtgärder är implementerade innan återstarten.

Efter olyckan, innan omstart av fabriken, har ett stort arbete genomförts baserat på resultatet från grundorsaksanalysen och ett antal åtgärder vidtagits. Det har bland annat omfattat information till personalen, tekniska och systemmässiga åtgärder i processen, riskbedömningar och uppdatering av rutiner samt specifik utbildning.

BETAVVERKNING RESTEN AV KAMPANJEN

Målsättning för resten av kampanjen är att hantera alla betor. Detta ska i första hand göras i Sverige. Troligt är dock att en del betmaterial kommer gå förlorat till följd av vädret som varit, i kombination med att fabriken inte kan hålla samma avverkningskapacitet som normalt. Något beslutat slutdatum för kampanjen finns inte i dagsläget utan man avser processa så mycket betor som möjligt.

Mycket av utrustningen i fabriken var intakt och efter ombyggnation kunde fabriken starta igen den 11 december. Starten görs i olika steg, där man i nuläget är uppe i en avverkning på ca 12 000 ton per dygn (ca 16 000 ton/dygn i genomsnitt över en "normalkampanj"). Förhoppning när att kunna driftsätta ett steg till vilket troligen skulle innebära några tusen tons ytterligare avverkningskapacitet.

Utöver betavverkningen på Örtofta har ca 30 000 ton betor som redan var inlevererade till Örtofta vid tidpunkten för explosionen fraktats till Danmark. I nuläget avgår ca 12 000 ton betor i veckan från odlarna till Polen. Totalt räknar man med att kunna skeppa 80 000 ton betor till Polen. Utöver det planerar man att skeppa ca 30 000 ton betor till Litauen under januari. Nordic Sugar håller möjligheten till andra mottagarplatser öppna beroende på hur kampanjen utvecklar sig i de andra koncernländerna.

BETMATERIAL KVAR HOS ODLARNA

Det frågekort som odlarna besvarat om kvarvarande betmaterial visar att av de upptagna betorna var huvuddelen upptagna i god tid innan frosten. Nästan 60 % av dessa är kompletterande täckta med frostskydd när detta har behövts. Den 11 december fanns utöver upptagna betor knappt 3 400 ha oupptagna betor. Dessa finns framförallt på Söderslätt, Lund-Eslöv och i Landskronaområdet.

Hur skadade betor är i dagsläget är mycket varierande. Variationen beror delvis på var i området man befinner sig, men också på bland annat egenskaper som skiljer olika sorter. Agricenter bistår gärna odlare med att bedöma och rådge kring betmaterialets kvalité i fält och stuka.

Under den första veckan sedan återstarten har sockerhalten legat på samma nivå som innan olyckan. Renheten har sjunkit, men inga anmärkningar för frostsakat betmaterial har ännu gjorts. På nyupptagna betor kommer det dock in mycket blast, vilket ställer till det i fabriken. För att hålla så hög fabrikskapacitet som möjligt uppmanas odlare att nacka så gott det går och ta bort eventuellt dåligt betmaterial från stukor innan leverans.

Mötet påpekade vikten av att så mycket betor som möjligt kan processas för att odlare inte ska stå kvar med massa betor att hantera när kampanjen avslutas.

LEVERANSPLANER

Det finns flera anledningar till att leveransordningen hålls fast. Dels vill Nordic Sugar inte ha in för mycket fruset betmaterial direkt från fält på en gång, utan blanda material från fält med material från stuka. Detta för att förhoppningsvis kunna hålla en hög och jämnare avverkningskapacitet. Dessutom skulle ett system där betor i fält ges förtur innebära en mycket stor risk för annat betmaterial som ligger i stuka.

Leveransplaner kommer släppas för längre period när man känner sig trygg med att fabriken presterar stabilt på beräknad nivå. Den kommer dock som vanligt vara ett levande dokument och uppdateras kontinuerligt under kampanjen. Under nästa vecka kan uppdaterade leveransplaner förväntas.

ÖVRIGT

- Mötet gav en tydlig uppmaning till Nordic Sugar om bättre information och kommunikation direkt till odlarna. Både utifrån laget på Örtofta och om hantering av betmaterial, leveransplaner och så vidare.
- Frågan om täckning och täckmaterial lyftes och Nordic Sugar uppmanades att ha tillräckligt lager av detta.
- Angående kontrakt för 2024. Kontrakt signerade för 2024 påverkas inte av olyckan som inträffat på Örtofta.

- LRF Skåne poängterade sockrets roll i livsmedelsproduktionen. Detta är en viktig del i arbetet de gör mot Region Skåne kring den Skånska livsmedelsstrategin. De bjöd också in till kurser i ett nytt verktyg för riskhantering som kommer hållas i januari. Mer information kommer från LRF.